

Sygn.akt III AUa 254/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Elżbieta Zarzecka

SO del. Tomasz Madej

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 października 2017 r. w B.

sprawy z odwołania K. H.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o emeryturę

na skutek apelacji wnioskodawcy K. H.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 stycznia 2017 r. sygn. akt V U 522/16

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od odwołującego K. H. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.**

SSO del. Tomasz Madej SSA Marek Szymanowski SSA Dorota Elżbieta Zarzecka

Sygn. akt III AUa 254/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 13 kwietnia 2016 r. wydaną w oparciu o przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) odmówił K. H. prawa do emerytury, ponieważ ubezpieczony nie udowodnił ani 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych ani ogólnego 25-letniego okresu ubezpieczenia.

W odwołaniu od powyższej decyzji K. H. podniósł, iż niezasadnie nie uznano mu okresu pracy w szczególnych warunkach i pracy na gospodarstwie rolnych, w związku z czym domagał się zmiany poprzez przyznanie mu prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 18 stycznia 2017 roku oddalił odwołanie i zasądził od odwołującego K. H. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 360 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd Okręgowy przypomniał ustalił, iż zgodnie z art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (tj. 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn). W myśl ust. 2 emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem Zakładu na dochody budżetu państwa.

Natomiast art. 32 ust. 2 wyżej wymienionej ustawy stanowi, że dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1 za pracowników zatrudnionych

w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Zgodnie z uregulowaniem zawartym w § 3 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - pracownik, który wykonywał pracę w szczególnych warunkach wymienionych w wykazie A nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz posiada wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Prawo do świadczenia przewidzianego w art. 184 ustawy emerytalnej oraz w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku uzależnione jest od łącznego spełnienia wszystkich wyżej wskazanych wymogów. Ubezpieczony musi bowiem osiągnąć określony wiek, legitymować się co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach, posiadać w przypadku mężczyzny 25-letni okres składkowy i nieskładkowy, nie być członkiem OFE ewentualnie musi złożyć wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu na dochody budżetu państwa.

Odnosząc przesłanki nabycia dochodzonego świadczenia Sąd Okręgowy za bezsporne uznał, że odwołujący osiągnął wiek uprawniający do ubiegania się o przyznanie emerytury, bowiem (będąc urodzonym w dniu (...)) w dniu (...) ukończył 60 lat, a także nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego. W toku postępowania organ rentowy, na podstawie załączonego do akt sprawy świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych (k. 15 akt sprawy) uwzględnił dodatkowo okresy zatrudnienia ubezpieczonego w firmie (...) S.A. od 16 sierpnia 1977 r. do 31 sierpnia 1979 r., od 10 maja 1980 r. do 30 czerwca 1982 r. oraz od 27 lipca 1982 r. do 1 marca 1983 r. Po doliczeniu w/w okresów do dotychczas ustalonego przez ZUS stażu pracy w warunkach szczególnych wnioskodawca legitymuje się również wymaganym okresem pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 16 lat, 3 miesięcy i 13 dni (k. 27-28 akt sprawy), a zatem i warunek posiadania stażu szczególnego został spełniony.

W związku z powyższym kwestia sporna w niniejszej sprawie sprowadzała się do ustalenia czy ubezpieczony legitymuje się ogólnym stażem ubezpieczeniowym w wymiarze co najmniej 25 lat. W tym zakresie wnioskodawca, po ostatecznym sprecyzowaniu stanowiska, domagał się doliczenia (do dotychczas ustalonego przez ZUS stażu ubezpieczeniowego wynoszącego 21 lat, 3 miesięcy i 15 dni) okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r. oraz 15 sierpnia 1977 r. (tj. 2 lat, 7 miesięcy i 28 dni) oraz przypadających w latach 1974 - 1977 dni wolnych od nauki w Technikum Mechanicznym (ustalonych zgodnie z zaświadczeniem Dyrektora Zespołu Szkół (...) w Ł. z dnia 11 października 2016 r. – k. 31 - 33 akt sprawy).

Stosownie do treści art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach

z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:

- 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,
- 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia,
- 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia,

- jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7,

są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do

uzupełnienia tego okresu.

Nawiązując do orzecznictwa sądowego Sąd Okręgowy podniósł, iż uwzględnieniu podlegają takie okresy wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym, kiedy praca ta ma charakter stały a nie dorywczy. Zaliczeniu podlega zatem stała praca o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwie, w którym osoba zainteresowana (domownik) zamieszkuje lub ma możliwość codziennego wykonywania w nim prac związanych z prowadzoną działalnością rolniczą. Sąd podzielił też pogląd, iż przesłanką zaliczenia do okresów składkowych okresu pracy w gospodarstwie rolnym jest jej wykonywanie w ilości odpowiadającej co najmniej połowie pełnego wymiaru czasu pracy, co wiąże się z poglądem, iż praca ta ma mieć charakter ciągły. Sąd Okręgowy nie neguje, że ubezpieczony wykonywał prace w gospodarstwie rolnym rodziców w spornych okresach. Gospodarstwo było duże, miało powierzchnię około 11 ha. Rodzice uprawiali zboża, ziemniaki, buraki, tytoń, len i truskawki. W gospodarstwie hodowano konie, krowy, owce, świny, drób i króliki. Świadkowie potwierdzili, że ubezpieczony pracował przy zwierzętach, tytoniu, truskawkach i pracach polowych. Opisywali oni jednak przede wszystkim prace w wnioskodawcy w okresie nauki w S. (tj. w okresie od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r.). Wskazywali, że mieszkał wówczas z rodzicami w gospodarstwie (do szkoły dojeżdżał) i codziennie pomagał im przy wszystkich pracach gospodarskich, w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie (zeznania świadków: T. D. – k. 39 i 40 akt sprawy, A. P. – k. 40 akt sprawy). Wprawdzie w gospodarstwie poza odwołującym mieszkali także jego rodzice i czwórka rodzeństwa, to jednak zważywszy na wielkość gospodarstwa, stan zdrowia ojca, fakt że starsza siostra od 1972 uczyła się w Technikum w B. i mieszkała w Internacie (k. 19 i 41 akt sprawy), zaś pozostałe rodzeństwo było młodsze od ubezpieczonego i pomagało tylko tyle ile dało radę, a także z uwagi

na stosunkowo dogodne połączenia komunikacyjne do szkoły w S. – wykonywanie przez wnioskodawcę pracy w gospodarstwie rolnym w w/w

w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie było bardzo prawdopodobne. Zatem, o ile można byłoby zaliczyć wnioskodawcy pracę w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie **od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r.**, to już jakakolwiek praca wykonywana w latach 1974-1977 w okresach krótkich przerw i zwolnień od zajęć szkolnych nie podlega już zaliczeniu. Z zeznań świadków i wyjaśnień ubezpieczonego wynika, że w tych latach K. H. mieszkał i uczył się w Ł.. Wprawdzie przesłuchane osoby wskazywały, że przyjeżdżał do domu w dni wolne od zajęć, to jednak czynności wykonywane wówczas w gospodarstwie miała jedynie charakter dorywczy.

Mając powyższe na uwadze, Sąd orzekający uznał, iż do ogólnego stażu pracy doliczyć można ubezpieczonemu jedynie te okresy, w których jego praca w gospodarstwie rolnym rodziców miała charakter stały tj. od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r. (czyli w wymiarze 2 lat, 7 miesięcy i 28 dni). Poza tymi okresami, w ocenie Sądu, ubezpieczony nie pozostawał w stałej dyspozycji ani gotowości do świadczenia pracy w gospodarstwie rolnym, gdyż mieszkał w Ł. i tam chodził do szkoły. Niewątpliwie nie można doliczyć pojedynczych dni czy nawet weekendów z lat 1974-1977, natomiast zaliczenie okresów wakacji przypadających w tych latach nie spowodują, że ubezpieczony osiągnie na dzień 1 stycznia 1999r. wymaganych 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. – oddalił odwołanie i na zasadzie art. 98 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1804) orzekł o kasztach procesu.

Apelację od tego wyroku wywiódł odwołujący K. H., który zaskarżył wyrok w całości zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez uznanie za pracę w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia jedynie okresów pracy o charakterze stałym i ciągłym, pomijając kilku i kilkunastodniowe wykonywanie pracy w wymiarze minimum 4 godzin dziennie, w sytuacji, gdy literalne brzmienie skarżonego przepisu nie stawia dodatkowych obostrzeń odnośnie „zaliczalności” okresu pracy do stażu pracy i nie rozróżnia tych okresów

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na

jego treść polegający na przyjęciu, iż odwołujący nie legitymuje się ogólnym stażem ubezpieczeniowym w wymiarze co najmniej 25 lat, w sytuacji, gdy po doliczeniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym w wymiarze 3 lat, 10 miesięcy i 5 dni do ustalonego przez ZUS okresu wynoszącego 21 lat, 3 miesiące i 15 dni, ogólny staż ubezpieczeniowy stanowi ustawowy minimalny wymóg.

Czyniąc powyższe zarzuty apelacja wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku

poprzez przyznanie prawa do emerytury i zasądzenie od organu na rzecz odwołującego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje

Apelacje podlegała oddaleniu.

Skoro przedmiotem postępowania było prawo odwołującego się do emerytury w związku z jego pracą w warunkach szczególnych to słusznie Sąd Okręgowy przypomniał, iż w świetle art. 32 ust. 2 i 4 w zw. z art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 poz. 1383 j.t. z późn. zm.) oraz w związku z § 3 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) łącznymi przesłankami nabycia tego świadczenia są: ukończenie 60 roku życia, nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem Zakładu na dochody budżetu państwa oraz legitymowanie się na dzień 1 stycznia 1999 r. 25-letnim stażem ubezpieczeniowym, którego przynajmniej 15-lat stanowiło zatrudnienie w szczególnych warunkach. Pąd kątem właśnie tych regulacji Sąd Okręgowy przeprowadził w sprawie postępowanie dowodowe.

Wbrew zarzutowi apelacji nie jest trafny zarzut wadliwego ustalenia przez Sąd Okręgowy, iż wnioskodawca nie legitymował się na dzień 1.01.1999 r. 25-letnim okresem stażu ubezpieczeniowego. Jak się zdaje skarżący nie tyle kwestionuje w tym względzie ustalenia faktyczne co do sposobu wykonywania pracy przez wnioskodawcę, co ich kwalifikację prawną tj. czy możliwym jest traktowanie jako okresów pracy na gospodarstwie okresów jej świadczenia w przerwach, świętach, i innych dniach wolnych od nauki. Apelacja nawet nie podnosi zarzutu obrazy art. 233§1 k.p.c. a zatem wadliwości dokonanej oceny dowodów przez Sąd Okręgowy, co zwalnia również Sąd Apelacyjny od szerszych rozważań w tym zakresie, bowiem zarzutów o charakterze procesowym sąd odwoławczy nie bierze pod uwagę z urzędu. Istotę apelacji stanowi próba podważenia

przyjętej przez Sąd Okręgowy wykładni pojęcia pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia (art.10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Dz. U. 2009r.,

Nr 153, poz. 1227). Wykładnia zaprezentowana przez Sąd Okręgowy wskazująca na element stałości jej wykonywania oraz jej wymiar nie mniejszy niż 4 godziny dziennie jest prawidłowa. Ukształtowane orzecznictwo Sądu Najwyższego wywierające istotny wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych jest dość jednolite w zakresie zaliczania okresów pracy na gospodarstwie rolnym do nabycia prawa do emerytury (świadczenia przedemerytalnego) - i orzecznictwo to jednoznacznie przyjmuje konieczność świadczenia pracy na gospodarstwie rolnym w zakresie odpowiadającym co najmniej połowie pełnego wymiaru czasu pracy (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 lutego 1997 r., II UKN 96/96, OSNAPiUS 1997 Nr 23, poz. 473; z dnia 7 listopada 1997 r., II UKN 318/97, OSNAPiUS 1998 Nr 16, poz. 491; z dnia 13 listopada 1998 r., II UKN 299/98, OSNAPiUS 1999 Nr 24, poz. 799; z dnia 9 listopada 1999 r., II UKN 190/99, OSNAPiUS 2001 Nr 4, poz. 122, czy wyrok z dnia 10 maja 2000 r., II UKN 535/99, niepublikowany, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2014 r. III UK 180/13 ;LEX nr 1483963 ;wyrok SN z 18 września 2014r. I UK 17/14). Orzecznictwo to jak widać kształtowało się jeszcze przed wejściem w życie art. ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i zachowało aktualność po jej wejściu w życie (01.01.1999r.). Skoro zatem Sąd Okręgowy niewadliwie ustalił, iż wnioskodawca stale i wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie nie pracował na gospodarstwie (poza okresem od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r. który spełniał przesłanki zaliczenia) to okres wykonywania tej pracy nie powinien być zaliczony jako okres uprawniający do emerytury. Wbrew apelacji nie traktuje się jako pracy na gospodarstwie w rozumieniu powyższych regulacji pracy świadczonej nieregularnie w np. jak w przypadku wnioskodawcy w dniach wolnych od szkoły, w tym niedziele i święta (k.31-32 zestawienie pełn. wnioskodawcy) , wyjątkowo można w tym zakresie rozważyć zaliczenie okresu wakacji letnich. Takie zaś jednak zaliczenie za lata 1975,1976, i 1977 (do 15.08.1977r.) dałoby łącznie jedynie 5,5 miesiąca, co przy uwzględnieniu okresów uznanych przez organ rentowy w wymiarze **21 lat 3 miesięcy i 15 dni** okresy oraz okresu uzupełniającego od 3 stycznia 1972 r. do 31 sierpnia 1974 r. w wymiarze 2 lat, 7 miesięcy i 28 dni – łącznie dawałoby ogólny staż pracy w wymiarze 24 lat i 5 miesięcy, a zatem jest okres stażu ubezpieczeniowego krótsza od 25 lat , co powoduje ,iż wnioskodawca nie spełnia koniecznego warunku do nabycia prawa do emerytury, a zatem wyrok oddalający odwołanie jest zgodny z prawem.

Z tych przyczyn apelacja na zasadzie art. 385 k.p.c. podlegała.

O kosztach procesu (kosztach zastępstwa prawnego) za drugą instancję orzeczono stosownie do wyników postępowania odwoławczego na zasadzie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 i w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm).